

DEN NORSKE
FORLEGGERFORENING
THE NORWEGIAN PUBLISHERS ASSOCIATION

Kulturdepartementet
PB 8030
0030 Oslo

Oslo, 26. juni 2015

INNSPILL – ENDRINGER ÅNDSVERKLOVEN

Vi viser til Kulturdepartementets innspillmøte 9. juni 2015.

Forleggerforeningen er en bransjeorganisasjon for forlag som representerer den vesentlige del av bokomsetningen i Norge. Forleggerforeningen har over 90 medlemsforlag. Foreningen tar hånd om fellestiltak og service overfor medlemsforlagene. Forleggerforeningen har inngått normalavtaler med forfatterforeningene og oversetterforeningene, samt Bokavtalen med Bokhandlerforeningen. Forleggerforeningen er medlem av Kopinor og Norwaco og støtter i all hovedsak¹ disse organisasjonenes høringssvar på feltet for kollektiv forvaltning.

Vi er enig i at åndsverkloven bør gis en språklig forenkling og modernisering. Reglene om tilgjengeliggjøring må harmoneres med nyere rettspraksis.

Samtidig er det avgjørende at grunnmuren, eneretten til egen skapende innsats består. Det er grunnlaget for den skapende innsatsen, og nødvendig for at man skal kunne ha velfungerende verdikjeder i kulturbransjen. Kulturdepartement har valgt å starte arbeidet nå fremfor å avvente et mulig EU-direktiv på området. I diskusjonen rundt endringer av EUs opphavsrett har det kommet opp mange krav fra særinteresser om ytterligere/utvidet unntak fra eneretten. Vi er trygge på at Kulturdepartementet følger denne utviklingen nøye, da flere av forslagene ikke har fått gehør hos Kommisjonen, slik som f.eks E-utlån², og derfor ikke bør innføres i norsk rett heller.

Nedenfor vil vi kort kommentere noen områder hvor vi mener det bør gjennomføres endringer, og områder hvor loven ikke bør endres.

¹ Vi er ikke nødvendigvis enig med Norwaco at det er formålstjenlig med egen lempingsbestemmelse i åndsverkloven, heller ikke at bevisbyrden alltid skal ligge hos den som får en opphavsrett overdratt til seg, jf Norwacos høringssvar s.5, men dette kan vi komme tilbake til senere.

² Skulle man tillate unntak for e-utlån, så ville det etter Kommisjonens syn være skadelig for at nytt og sårbart kommersielt e-bokmarked.

1. Reglene om privatbruk

Åndsverkloven § 12 gir rett til å fremstille «enkelte eksemplar» til «privat bruk», forutsatt det ikke skjer i «erhvervsøyemed». Uttrykket «privat bruk» innebærer at bestemmelsen i første rekke gir rett til kopiering til personlig bruk samt bruk innen den forholdsvis nære krets av familie og venner.

Det er begrensninger med hensyn til det antall eksemplarer som kan fremstilles, jf. uttrykket «enkelte eksemplar». I forarbeidene til loven uttales det at «hvor stor del av et verk og antall eksemplarer som kan fremstilles, vil bero på omstendighetene i det konkrete tilfellet – bl.a. hva slags verk det er tale om, verkets omfang, hvor stor del av verket som gjengis på eksemplaret, arten av det eksemplar som fremstilles og om eksemplaret gjengir verket i samme form som gjengivelse det fremstilles fra, og hva slags bruk det tas sikte på».

Bestemmelsen ble skrevet i en tid hvor kopiering av verk foregikk ved fotokopiering. Det var en tidkrevende prosess. Da regelen ble vedtatt, hadde man ikke dagens muligheter for massekopiering i tankene. Regelen balanserte opphavsmannens enerett mot brukernes muligheter til å ta et begrenset antall kopier til familie og venner, uten å be om samtykke. Med ny teknologi er det nødvendig å balansere denne bestemmelsen på nytt.

Kan §12 også skal gjelde for e-bøker? Det er vanskelig i en digital tid å avgrense til personlig bruk. Hvem er familie og venner? Er facebookvennskap godt nok, så vil eneretten uthules. Forleggerforeningen ber om at privat bruksregelen presiseres slik at eneretten ikke uthules og at bestemmelsen ikke havner i motstrid med den internasjonale forpliktelsen etter Bernkonvensjonen (tretrinns testen³).

Thomas Rieber-Mohn argumenterer, i sin doktoravhandling om digital privatkopiering, utgitt på Gyldendal Akademisk, at §12 bør presiseres på viktige punkter. Se

http://web2.gyldendal.no/Nyhetsbrev/GNF/generell/?video=../video/seminar_del1_lo.mp4&title=Thomas%20Rieber-Mohn

³ "Tretrinns testen inngår [...] som en internasjonalt anerkjent ramme for nasjonal handlefrihet når det gjelder adgangen til å gjøre unntak fra eneretten. Tretrinns testen er som navnet tilsier et prinsipp alle nasjonale unntak skal kunne testes mot." 28 Testen oppstiller 3 kumulative vilkår som enhver avgrensning av eneretten må prøves opp mot for å avgjøre om det står seg: Den må være avgrenset til særlige tilfeller ("certain special cases"); ikke skade den normale verksutnyttelsen ("not conflict with a normal exploitation of the work"); og ikke urimelig tilsidesette rettighetshaverens legitime interesser ("not unreasonably prejudice the legitimate interests of the author") Tretrinns testen er en kontrollmekanisme som skal sikre riktig balansering av de motstridende hensyn og interesser. Testen er hovedsakelig en skranke for hva lovgiver kan gjøre.

2. Reglene om forlagskontrakter

Åndsverkloven §39 e om forlagskontrakter stammer også fra en analog tid, den fokuserer på papiropplag. Den er i noen grad utdatert. Forleggerforeningen har inngått avtaler om normalkontrakt med forfatterforeningene og oversetterforeningene. Disse normalkontraktene gir uttrykk for en moderne og balansert fordeling av rettigheter og plikter ved bokutgivelser.

Normalkontraktene er tilgjengelig fra vår hjemmesider:

<http://www.forleggerforeningen.no/arbeidsomrader/avtaleverk>

Forleggerforeningen er tilhenger av at §39 e revideres i samsvar med normalkontraktene hvor det er naturlig, og vi bidrar gjerne i den konkrete utformingen.

3. Lesebokbestemmelsen i §18

Bestemmelsen avgrenser mot gjengivelse i maskinlesbar stand.

Forleggerforeningen er i forhandlinger med Den Norske Forfatterforening og Norske barne- og ungdomsbokforfattere om en avtale på dette feltet. Selv om det ikke er enighet om honoraret, så virker det å være enighet om at §18 bør omfatte digitale lærebokantologier på samme måte som den i dag gjelder papirbøker. Begrunnelsen⁴ for å innføre en unntak fra eneretten på dette feltet, gjelder like fullt for digitalt materiale som papirbøker.

4. Håndhevelsesreglene

Forleggerforeningen er enig i at et viktig verktøy i kampen mot piratkopiering er å styrke lovlige løsninger. Forleggerforeningen har inngått avtaler om normalkontrakter med forfatterforeningene og oversetterforeningen om overdragelse av rettigheter til strømming, noe som igjen ligger til grunn for strømmetjenester som Storytel. I tillegg er eldre bøker tilgjengelig på nett gjennom Bokhylla.no.

Til tross for lovlige tjenester, finnes det fortsatt mye piratkopiering. Det er vanskelig å si hvor stort omfanget er, men det er klart at alle norske lydbøker er

⁴ Fra forarbeidene: «Begrunnelsen for samleverkbestemmelsen i gjeldende § 18 er at man for undervisnings- og gudstjenesteformål skal være sikret tilgang til verk uavhengig av samtykke fra opphavsmannen. Man skal altså ikke kunne risikere at opphavsmannen «sensurerer» bruk av verk i undervisning og gudstjenesteyemed». Videre «For bruk ved gudstjeneste kunne i utgangspunktet tvangslisensen videreføres for all utnyttelse, dvs også for digital utnyttelse. Det ble imidlertid ikke tatt til orde for dette i høringsforslaget, i hovedsak fordi en ikke så noe praktisk behov for dette». Nå foreligger det et slikt praktisk behov.

tilgjengelige gjennom ulovlige tjenester. Det er urovekkende når Rettighetsalliansen rapporterer om at håndhevelsesreglene ikke blir brukt fordi for det for krevende/dyrt for de aller fleste rettighetshavere. Det er viktig at revisjonen forenkler reglene om håndhevelse. Blant annet må det presiseres at strømme- og nedlastningstjenester som Popcorn Time er ulovlig.

Det ble under innspillsseminaret uttalt at vi har fått en ungdomsgenerasjon der et flertall driver med ulovlig nedlastning. Kulturbransjen har delvis oppdratt dem til å benytte seg av lovlige strømmetjenester, men bransjen avhengig av klare og tydelige regler om håndhevelse for at dette skal fortsette. Det vil også være en fordel om det innvilges penger til prosjekt som gir informasjon om opphavsrett blant unge. Forleggerforeningen har gjennom sitt Lærermiddelutvalg og Kopinor startet et undervisningsprosjekt om opphavsrett i skolen, som vi gjerne kan informere departementet mer om ved høve.

5. Åndsverklovens §19

En kunde kan videreselge papirbøker som han har kjøpt, selv om forlaget skulle ha avtalt noe annet med kunden eller bokhandelen forlaget har solgt bøkene til. Det følger av konsumpsjonsregelen i Åndsverkloven. Det vil si at en kunde kan videreselge, overdra ved arv og på visse vilkår låne ut, en papirbok. Begrunnelsen for at rettighetshavernes økonomiske rettigheter uttømmes, og at det dermed tillates med et annenhåndsmarked, er at rettighetshaverne kan beregne et vederlag som dekker videreutnyttelsen. Det er ikke en slik konsumpsjon for e-bøker. Det følger av lovforarbeidene. E-bøker bygger på lisens og er å anse som en tjeneste.

I kjølvannet av en EU-dom om datavareprogram, en dom som ga kjøper av dataprogramlisenser rett til å videreselge dem selv om selger ikke ønsket det, ble det anført at dette også måtte gjelde for e-bøker. Tyske domstoler har slått fast at konsumpsjonsprinsippet som gjelder for datavareprogram, ikke kan videreføres til e-bøker. Det samme var resultatet ved lignende spørsmål for amerikanske domstoler.

En kjøper kan ikke – under dagens rettstilstand - videreselge e-boken uten å ha fått samtykke fra forlaget (rettighetshaverne) til å gjøre det. Dette er rimelig. Man kan ikke trekke en analogi mellom papirbok og e-bok. En e-bok eldes ikke på samme vis som en papirbok. En antikvariat vil konkurrere lite med førstehåndsomsetningen av papirbøker. Slik vil det ikke være for e-bøker.

En endring på dette feltet vil kunne undergrave eneretten og radere ut en velfungerende verdikjede i bokmarkedet i Norge.

Kulturdepartementet ga nylig ut rapporten «Utredning om e-bøker og utlån i bibliotek» (Rambøll). I rapporten blir det presisert at papirboken er en fysisk vare, mens e-boken regnes som en tjeneste og en digital rettighet. En innkjøpt papirbok kan lånes ut etter åndsverklovens § 19. Men fordi § 19 kun gjelder fysiske eksemplarer, kan man ikke låne ut filer med hjemmel i denne bestemmelsen. Når digitale e-bøker overføres over Internett, opptrer de ikke som «analoge» eksemplarer. E-bøkene som overføres, blir kopiert, og det er dermed ikke ett og samme eksemplar som bytter hånd i en slik overføring. E-bøker som kjøpes inn og lagres, kan derfor bare lånes ut etter avtale.

Forleggerforeningen mener at en slik frivillig ordning bør opprettholdes. I følge rapporten mener både bibliotekene og den kommersielle bokbransjen at en blandingsmodell (lisens+klikk) vil kunne være med å bygge opp e-bokmarkedet i Norge. Rapporten konkluderer med at blandingsmodell som det mest sannsynlige scenario for framtiden. Blandingsmodellen vil være basert på en velfungerende løsning mellom partene.

Det er følgelig ikke nødvendig å endre Åndsverkloven § 19.

Med vennlig hilsen

Advokat Mathias Lilleengen
Den norske Forleggerforening

